

Dyslexie nazorgprotocol

Dyslexie nazorgprotocol

Het dyslexie nazorgprotocol is een handreiking voor leerkrachten, remedial teachers, intern begeleiders en leesspecialisten in het onderwijs. Het doel van het protocol is om leerlingen met vastgestelde EED zo goed mogelijk te ondersteunen op het gebied van lezen en/of spelling tijdens en nadat de behandeling/begeleiding door gespecialiseerde instanties is gestopt. Ook leerlingen met dyslexie welke niet aan alle criteria voor EED voldoen, kunnen baat hebben bij deze aanpassingen in het onderwijs.

Wat kan de school in het onderwijs aanpassen binnen de gestelde normen om het voor een leerling mogelijk te maken de basisschool zo succesvol mogelijk te doorlopen waarbij gegarandeerd hulp op minimaal interventieniveau 3 wordt aangeboden? Aangeraden wordt om per leerling en met de leerling af te spreken welke onderdelen van deze handreiking helpend kunnen zijn voor de betreffende leerling. Leg dit vast in een document wat met de leerling meegaat tijdens de basisschooltijd, zodat vanaf de start van elk schooljaar duidelijk is wat een ieder van elkaar kan/mag verwachten en de leerling zich direct bij de nieuwe leerkracht gehoord voelt.

Leesproblemen	Maatregelen
• Informatie (zaakvakken, begrijpend lezen) te traag lezen, helemaal niet kunnen lezen. • Informatie met moeite kunnen selecteren; moeite met het scheiden van hoofd- en bijzaken. • Informatie foutief lezen. • Kan de tekst niet overzien, kost te veel energie.	• Pre-teaching (d.m.v. voorlezen/lezen en nalezen of tekst mee naar huis geven, zodat de leerlingen de tekst al een keer hebben gelezen voordat ze ermee aan de slag gaan). • De leerkracht leest veel teksten voor in de klas (of leerling met een vast maatje)of maakt gebruik van de gesproken tekst bij zaakvakken via het digibord (Nieuwsbegrip, zaakvakken). Deze vakken zijn niet bedoeld als een technische leesles. • Laat de leerling de woorden die hij lastig vindt arceren, deze woorden worden bij een tweede keer lezen van de tekst besproken. Arceren kun je ook toepassen bij

Dyslexie nazorgprotocol

	klankgroepen bijvoorbeeld a- ppel-boom. Moeilijke woorden hardop samen ontsleutelen. • Leerlingen lezen teksten stil voor zichzelf en kunnen woorden opvragen bij buurman/vrouw. Laat ze met elkaar bespreken wat ze niet begrijpen of wat ze niet kunnen ontsleutelen in de tekst. • Nieuwsbegrip op de computer laten maken. • Inzetten van hulpmiddelen zoals Daisyplayer (onderbouw) en Kurzweil en Sprint (bovenbouw). Met de Daisyplayer kunnen methodes digitaal op het apparaat worden gekopieerd na betaling van een licentie (veel hulpmiddelen als een Daisy-speler, worden na het EED traject verstrekt via de instantie die de hulp heeft gegeven en/of een verzekering van ouders. De licentie kan bekostigd worden door het Samenwerkingsverband of de school. • Leren samenvatten of de leerkracht geeft een samenvatting van het te leren huiswerk mee.
• Leerling vindt onvoorbereid hardop lezen vervelend, probeert dit te vermijden of doet dit gewoon niet.	• Bij gediagnostiseerde dyslectische leerling nooit onvoorbereid hardop lezen. Alleen kleine (in overleg met de leerling gekozen) stukjes die intensief zijn voorbereid hardop laten voorlezen.

Dyslexie nazorgprotocol

• Opdrachten en toetsen te traag lezen • Opdrachten en toetsen: veel details missen. • Moeite met het lezen en beantwoorden van meerkeuzevragen	• De tijd geven die het kind nodig heeft om de opdrachten te kunnen maken. Niet af laten maken in de pauze of na schooltijd (dit komt over als straf) maar tijdens reguliere schooltijd. • Aantal opdrachten beperken. • Toetsen voorlezen (indien mogelijk buiten de klas of desnoods op een ander tijdstip dan de rest van de klas). Lees vragen en antwoorden neutraal voor terwijl de leerling (voor zichzelf) meeleest (mogelijke inzet van bijvoorbeeld een onderwijsassistent onder toezicht van leerkracht of ib-er). • Geen taal- of leesonderdelen afnemen onder tijdsdruk (waar mogelijk wel toetsen, maar reëel kijken naar tempo/kwaliteit verhouding).
• Stagnatie op leesniveau	• Doortoetsen welk niveau een leerling kan lezen zonder naar de tijd te kijken. (door IB-er). Een kind moet lezen op een geschikt AVI-niveau qua begrip en beleving. Nauwkeurigheid is belangrijker dan op tijd. Het aantal fouten dat een kind leest is leidend om op instructieniveau (80%) te lezen. • Er wordt soms echter wel een tijd opgenomen i.v.m. dossiervorming (maar niet zichtbaar voor de leerling om toch goed de vorderingen bij te houden). Op het rapport staat het AVI niveau

Dyslexie nazorgprotocol

	en kan worden weergegeven dat dit zonder tijddruk is afgenomen.
• Heeft bij lezen last van een te klein lettertype	• Opdrachten, tekst altijd getypt aanbieden. Leesteksten/werkbladen zijn goed leesbaar en zo nodig vergroot maar wel op A4 formaat geprint. • Invoeren van lettertype Dyslexie Font. (www.dyslexiefont.com) in blauw. • (Er is een mogelijkheid om dit binnen de besturen gezamenlijk af te spreken en te bekostigen). Actiepunt: werkgroep.

Schrijf- en spellingsproblemen	Maatregelen
• Stagnatie bij klassikaal dictee of spellingstoets	• Dagelijks op de computer oefenen in de vorm van pre-teaching. • Toets op de computer laten maken. • Spellingspiekboekje gebruiken (voor de leerling; lastige spellingkaarten/afspraken zijn gekopieerd (of zelf getekend) en in handig formaat voor de leerling in een boekje gebundeld). Beelddenkers hebben hier ook baat bij. • Kijk het werk na zonder rode strepen. Zet bijvoorbeeld een potloodstreep onder het woord dat fout is geschreven. Roep het kind even bij je en geef aan welke woorden hij of zij nog moet controleren. • Bij het afnemen van een zinnendictee kan de leerkracht de keus maken om alleen het categoriewoord te laten opschrijven in plaats van de hele zin; de niet-categorie woorden niet fout rekenen om een reële beoordeling over het werk van de leerling te kunnen geven. • Of een zinnendictee 1 op 1 af te nemen zodat er geen tijdsdruk is en de leerling zelf de tijd en rust heeft om controle uit te voeren over het gemaakte werk en

Dyslexie nazorgprotocol

	mogelijk zelf hardop kan herhalen (bijvoorbeeld als de rest van de klas zelfstandig werkt). • Herhalingsfouten worden één keer fout gerekend. • Altijd het stappenplan gebruiken: luister naar het woord-zeg het woord na-om welke spellingcategorie gaat het? – hak het woord in stukjes-schrijf het op-kijk het woord na.
• Het niet juist spellen tijdens andere vakken	• Typecursus zodat een leerling snelheid krijgt in typevaardigheden (vanaf groep 7). Bij een schoolbrede-aanpak of inschrijving door school van een aantal kinderen, is er bij diverse commerciële bedrijven een prijsafspraken te maken. • Indien school het zeer noodzakelijk acht en ouders niet kunnen ondersteunen is er een mogelijkheid om het Samenwerkingsverband om financiële ondersteuning te vragen. • Vanaf groep 5 computer gebruiken en hierbij spellingscontrole toestaan bij opdrachten als opstel, brief, werkstuk e.d. • Spellingsfouten alleen mee laten wegen in het cijfer als spelling de basale opdracht is. Dus niet bij andere (zaak)vakken.

Dyslexie nazorgprotocol

	• Andere hulpmiddelen toestaan zoals het gebruik van een woordenboek. • Mondeling navragen indien het kind moeite heeft met schriftelijke verwerking. Check of de leerstof begrepen is.
• Het niet juist spellen bij een toets waarbij de spelling wel van belang is.	• Er wordt gezorgd voor een aangepaste beoordeling. De 60% regeling wordt gehanteerd. (Bij dictees kan gekozen worden dat niet de hele zin wordt beoordeeld, maar alleen het te beoordelen woord van de categorie).
• Moeite met foutloos overschrijven uit een boek of van het bord, maar ook van een eigen geschreven verhaaltje. • Moeite met het maken van aantekeningen (luisteren en schrijven tegelijk lukt niet).	• Niet over laten schrijven van het bord. Geef de opdracht of informatie op papier. Laat zo min mogelijk overschrijven. • Niet laten meeschrijven tijdens de mondelinge aangeboden leerstof. • Laat verhaaltjes op een computer met spellingscontrole maken. Niet opnieuw over laten schrijven. • Verstrek een kopie van de aantekeningen. • Geef een samenvatting van het boek mee of een kopieerblad met de goede antwoorden zodat een leerling goed voor zijn toets kan leren.
• Traag schrijven	• Geef geen tijdsdruk • Geef dyslectische leerlingen bij een toets als eerste hun blaadje.

Dyslexie nazorgprotocol

	• Eventueel compacten van het werk mits dezelfde categorie aan bod komt in het werk. • Laat het werk op de computer maken.
--	--

Bij het volgende kopje: 'functioneren in de klas', gelden de maatregelen niet alleen voor dyslecten, maar voor meerdere leerlingen die moeite hebben met plannen en organiseren.

Functioneren in de klas	Maatregelen
• Moeite met het verwerken van meerdere opdrachten tegelijk.	• Leerling vooraan in de klas zetten. • Vaker controleren of de leerling de opdracht heeft begrepen en de instructie in eigen woorden laten herhalen. • Korte instructie en deze bij afronding herhalen. • Leerstof zowel schriftelijk als mondeling aanbieden, maar ook zo overhoren. • Niet meerdere opdrachten tegelijk geven of de opdrachten op het bord schrijven. • Uit het hoofd werken zoveel mogelijk beperken.
• Problemen met opdrachten die snel gegeven worden bij taal, spelling en begrijpend lezen.	• Leerling goed observeren om te zien of opdrachten begrepen zijn, en zo nodig helpen/herhalen waar nodig.

Dyslexie nazorgprotocol

	• Terugvragen/spiegelen of een leerling de (mondelinge) opdracht heeft begrepen. • Meer tijd nemen voor het geven van de opdrachten/instructies. • Bij o.a. topografie, jaartallen, woorden en hoeveelheden aanpassen. • Minder pagina's toestaan bij een werkstuk. • De tijd nemen om het huiswerk op te geven. Niet op de valreep van het naar huis gaan. Ook is het handig de agenda van de leerling te controleren. • Het huiswerk op klasbord zetten voor ouders of een foto van het bord laten maken waar het huiswerk op staat. • Leerling moet eigenaarschap krijgen. Bij ziekte van de vaste leerkracht zelf door leerling laten aangeven dat hij/zij dyslectisch is en welke afspraken er gelden of gebruik maken van een dyslexiekaart).
--	---

Dyslexie nazorgprotocol

Frustraties en spanningen	Maatregelen
• Interne toeschrijvingen van problemen: bijv. “Ik ben dom”, “Ik leer dat nooit”, het hebben van minderwaardigheidsgevoelens (hiervoor kan het werkboek “Mindset” gebruikt worden (bestellen via www.hettalentenlab.nl) • Externen toeschrijvingen van problemen: bijv. het ligt aan de meester of de juf. • Externaliserend reageren: boos zijn, de clown uithangen. • Sterk sociaal wenselijk reageren. • Compenseren in sociaal gedrag t.a.v. leeftijdsgenoten. • Teruggetrokken reageren, stilletjes zijn.	• Eigenaarschap: Maak de leerling eigenaar van zijn eigen leerproces. • Benadruk datgene waar een leerling goed in is bijv. sport, muziek • Schaf op school een boek aan waarin duidelijk staat beschreven wat dyslexie precies is (psycho-educatie). Voorbeeld boek: Nu weet ik eindelijk wat dyslexie is” van Chantal Egbers ISBN 9789082544800. • Schaf o.a. Zoeklicht boeken aan voor de schoolbibliotheek (speciaal voor dyslecten). • Zet de gezinsspecialist in zodat eventuele faalangst e.d. besproken kan worden in een veilige setting. • Indien nodig: psycho-educatie door externen. Presentatie door leesspecialisten laten geven. • Zoek de ingangen waarmee de motivatie van de leerling te verbeteren is. • Presentatie (mogelijk zelfs wijkgericht) door leesspecialisten over motivatiemodel bestemd voor IB-er en leerkracht) • Zorg dat de eisen die je stelt duidelijk zijn.

Dyslexie nazorgprotocol

	Bespreek het werk na en leg de leerling uit waaraan 'falen' te wijten is en hoe hij/zij zich beter kan voorbereiden.
Weinig erkenning voor dyslexie bij klasgenoten, plagen.	Zorg dat het leerprobleem duidelijk en geaccepteerd is door klasgenoten door regelmatig groepsgesprekken hierover te hebben. Maak duidelijk welke maatregelen voor welke leerling gelden.
Moeite met het gegeven dat heel hard werken vaak niet tot een goed cijfer leidt of verbetering van het leesniveau.	Zorg voor succeservaringen bij onderdelen waarbij de leerling kan scoren.
Veel tijd nodig voor huiswerk.	Geef het huiswerk altijd op dezelfde dag mee en minimaal een week van tevoren. Hou die vaste planning aan. Maak afspraken over reële hoeveelheid.

Andere problemen	Maatregelen
Automatiseren (bijv. tafels).	Altijd hulpmiddel laten gebruiken (tafelkaart, rekenmachine, spiekkaart spelling e.d.).
Memoriseren (topografie, feitenkennis)	- Gebruik computer. - Laat de leerstof hardop lezen (op een andere plek buiten de klas). - Gebruik maken van luisterboeken, boeken en lesmethoden op Daisyplayer o.i.d. toestaan. - Laat woorden opschrijven en bij Engels woordjes mondeling

Dyslexie nazorgprotocol

	overhoren (spelling is niet wat getoetst wordt). Gebruik het computerprogramma WRTS. • Gebruik Bloon (woordentrainer) en Regenboog Gorinchem • Verzin ezelbruggetjes.
• Vermoeidheid door extra inspanning die het niet geautomatiseerde lezen, schrijven en/of werken vergt.	• Hoeveelheid (huis)werk verkleinen. • Vragen of ouder kan helpen teksten voor te lezen. • Methodeboeken downloaden (licentie via school te koop en te declareren) en op Daisyplayer zetten.

Afnemen CITO toetsen	Maatregelen
• Zorgen maken over het maken van de CITOtoets	• Bij alle CITO-toetsen (behalve technisch lezen) bestaat de mogelijkheid de leerling extra tijd te geven voor het maken van de toets. • De CITO-toets kan digitaal worden afgenomen, behalve begrijpend lezen, of hardop worden voorgelezen (monotoon/neutraal). • De toetsen (behalve technisch lezen) mogen in meerdere delen worden afgenomen (bijvoorbeeld in 4 ipv in 2 delen). • Vergroten van de tekst op A3 formaat (dit willen de meeste

Dyslexie nazorgprotocol

	leerlingen niet, hou vergroten aan, maar afdrukken op A4).
• CITO Spelling	• In groep 4 en 5 kan ervoor gekozen worden om standaard vervolgmodule 1 (dictee) af te nemen i.p.v. vervolgmodule 2 (bij de 3.0 toetsen is dit al veranderd).
• CITO Begrijpend lezen	• Het aanbieden van een toets op een lager niveau (toetsen op maat). • In uitzonderlijke gevallen kun je ervoor kiezen om de leerling voorafgaand aan de toetsafname de teksten zelf alvast door te laten lezen, bij voorkeur op dezelfde dag als waarop de toets wordt afgenomen. De leerling krijgt de opgaven niet te zien en er dient voorkomen te worden dat de leerling de tekst kan bespreken met medeleerlingen.
• Entreetoets	• Gesproken versie • "Tekst naar spraak " • Bespreken met de leerling of hij/zij een vergrootte versie (A3) prettig vindt. • Zwart-wit versie, om ervoor te zorgen dat leerlingen door de kleuren niet afgeleid worden. • Gebruik maken van een markeerstift. • Extra afnametijd. • Ook de toets begrijpend luisteren afnemen zodat je begrijpend lezen en begrijpend luisteren met

	elkaar kunt vergelijken. Hierdoor krijg je meer informatie over de begripsvaardigheid.
--	--

Essentieel/randvoorwaarden:

- De dyslectische leerling en de ouders moeten op de hoogte zijn van de beoordelingsregels.
- Deze regels moeten gelden bij alle leerkrachtenduo's en worden geborgd in het leerling- dossier en een doorgaande lijn zijn binnen de school.
- Het verdient voorkeur om per leerling een eigen dyslexiekaart te maken met de voor deze leerling geldende afspraken die samen zijn gemaakt.
- Naar mate de leerling zich ontwikkelt, kunnen de eisen worden aangepast.
- Aanpassing van regels kan alleen in overleg met de ib-er/ directie.
- Bij het gebruik van hulpmiddelen bij een toets zijn de resultaten van deze leerling geen valide en betrouwbare meting van de betreffende vaardigheid. Het is van belang dit naar ouders, behandelaars en toekomstige V.O. te communiceren. Leg dit vast in het rapport.
- Zorg voor een goede overdracht naar een andere PO/VO-school.
- Voor specifieke compensatie kunnen leerkrachten tevens de dyslexieverklaring van de leerling raadplegen.